

ความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานรัฐในการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ทุ่งสระ จังหวัดพัทลุง

Conflict between the local community and public organizations over Tungsa Public Land Use, Phattalung province

นิธิตา สิริพงษ์ทักษิณ

Nithita Siripongtugsin

ภาควิชาการบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพฯ 10240

Department of Public Administration, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240, Thailand

ARTICLE INFO

Article history:

Received 16 May 2014

Received in revised form

24 June 2015

Accepted 8 July 2015

Keywords:

conflict,
conflict management,
public land

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research were: (1) to study the cause of conflict over Tungsa public land use in Khuan Khanun district, Phattalung province; and (2) to study the process of conflict resolution. The study was based on qualitative data from primary documents during 1996-2014 as well as participative observation, non-participative observation, and in-depth interviews with the stakeholders involved in the conflict, public organizations, and the local community associated with the Tungsa Public Land area. The study found: (1) there were five main causes of conflict: structure, data and information, relationships, benefit, and different values; (2) based on studying the process of conflict resolution there was a variety of mixed-conflict management methods being used such as negotiation, conflict mediation, and cooperation for the sake of mutual benefit. Moreover, the procedure eased conflict regarding congregating calls for people in trouble and promoted remedies through the constitution and the judicial process; (3) the appropriate means for conflict resolution included implementing public projects with participation in decision making by people in the communities, using reliable data for decision making on projects, and using mechanisms that involved the participation of impartial people or their representatives.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ (1) ศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งในการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งสระในพื้นที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (2) ศึกษากระบวนการในการคลี่คลายความ

ขัดแย้ง โดยใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งสระในพื้นที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุงเป็นกรณีศึกษา โดยอาศัยข้อมูลในเชิงคุณภาพซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชิ้นต้นช่วงปี พ.ศ. 2539 – 2557 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนการสัมภาษณ์เจาะลึกจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจากหน่วยงานภาครัฐและจาก

Corresponding author.

E-mail address: Prettyair@hotmail.com, drnithita@gmail.com

ชุมชนในบริเวณที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระในพื้นที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า (1) สาเหตุหลักของความขัดแย้งมี 5 ประการ ได้แก่ ด้านโครงสร้างด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านความสัมพันธ์ ด้านผลประโยชน์และด้านค่านิยม (2) กระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งพบว่าวิธีที่ถูกนำมาใช้มีหลากหลายวิธีผสมผสานกันไป ได้แก่ การเจรจาต่อรอง การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยบุคคลที่มีความเป็นกลาง นอกจากนี้ยังมีกระบวนการที่ประกอบด้วยการชุมนุมเรียกร้องของผู้เดือดร้อนหรือชาวบ้าน การติดตามแก้ไขปัญหาของหน่วยงานภาครัฐและการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม (3) สำหรับแนวทางที่เหมาะสมในการคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขปัญหามาได้โดยการนำโครงการของรัฐไปปฏิบัติผ่านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคนในชุมชน การใช้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือในการตัดสินใจและใช้กลไกที่มีบุคคลซึ่งเป็นกลางหรือมีตัวแทนจากท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาคำสำคัญ: ความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง ที่ดินสาธารณประโยชน์

บทนำ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระในพื้นที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง และศึกษากระบวนการในการคลี่คลายความขัดแย้ง โดยใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระในพื้นที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุงเป็นกรณีศึกษา โดยประยุกต์ใช้กรอบการวิเคราะห์ของ Moore (1986) และ Galtung (1996) ซึ่งมองสาเหตุความขัดแย้งมาจากด้านโครงสร้าง ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านความสัมพันธ์ ด้านผลประโยชน์ และด้านค่านิยมไม่ตรงกัน ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดการความขัดแย้งเพื่อบรรเทาปัญหาความขัดแย้งให้เบาบางลงและพยายามหาข้อยุติ ทั้งนี้ต้องอาศัยการจัดการที่ดินสาธารณประโยชน์โดยกลไกการใช้อำนาจรัฐและกฎหมาย ตลอดจนการจัดการที่ดินสาธารณประโยชน์ของท้องถิ่นเพื่อคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ได้กำหนดคัลักษณะของพื้นที่ในการ

วิจัย คือ พื้นที่บ้านท่าช้าง หมู่ 5 และบ้านไสกถิ่ง หมู่ 6 ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ใช้ช่วงเวลาศึกษาตั้งแต่ช่วงที่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างมหาวิทยาลัยทักษิณและชาวบ้านที่อาศัยและทำกินบริเวณที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระซึ่งได้รวมตัวกันต่อสู้โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มเครือข่ายรักษ์แผ่นดินทุ่งสระตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539

กรณีประเด็นปัญหาสำคัญที่ว่าแม่ทรัพย์เกษตรธรรมชาติส่วนหนึ่งถูกกำหนดให้เป็นทรัพย์สินส่วนรวม (Common property) แต่ก็อยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานรัฐและหน่วยงานดังกล่าวสามารถอนุญาตให้หน่วยงานราชการอื่นนำทรัพย์ารดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ กรณีดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนจากการที่มหาวิทยาลัยทักษิณต้องการขยายวิทยาเขตไปสู่พื้นที่ที่กว้างกว่าเดิม โดยต้องการที่ดินสาธารณะจำนวน 3,500 ไร่ในเขตป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่เป้าหมาย จึงได้ดำเนินการขออนุมัติใช้ที่ดินสาธารณะและขอจัดขึ้นทะเบียนในที่ดินของรัฐจากกระทรวงมหาดไทยผ่านทางผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเมื่อทางจังหวัดได้สำรวจเบื้องต้นแล้วเห็นว่า เป็นสถานที่อันเหมาะสมจึงอนุญาตให้มหาวิทยาลัยใช้พื้นที่เพื่อดำเนินการก่อตั้งคณะวิชาต่างๆ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาการอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวถึงแม้ว่าตามเอกสารหลักฐานจะเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ที่รัฐเป็นผู้ดูแลและทางจังหวัดสามารถอนุญาตให้ใช้พื้นที่ได้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านได้ถือครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อน และการถือครองของชาวบ้านก็ไม่ได้สืบทอดมาด้วยสิทธิของการทำกินหรือสืบทอดมาจากบรรพบุรุษตามสิทธิของชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่ได้มีการซื้อขายสิทธิในการถือครองของชาวบ้านหลายๆกลุ่มอย่างซับซ้อน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกเปลี่ยนความหมายจากพื้นที่ทำกินกันดารให้เป็นพื้นที่ทำเลทองเพราะมีถนนสายสำคัญของภาคใต้ตัดผ่านคือถนนเพชรเกษม 41 (ถนนสายเอเชีย) ที่ดินจึงมีการซื้อขายในราคาแพง รวมทั้งมีผู้เข้าไปซื้อสิทธิครอบครองในที่ดินสาธารณะดังกล่าวด้วย เมื่อทางราชการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ดังกล่าวสร้างมหาวิทยาลัยและดำเนินการขอที่ดินคืนจาก

ชาวบ้านจึงนำไปสู่ความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง แม้ทางราชการยอมจ่ายชดเชยค่าผลอาสินและทรัพย์สิน แต่ก็มิชาวบ้านบางส่วนเท่านั้นที่ยอมรับ และบางส่วนถึงรับไปแล้วก็ยังคงอยู่ในพื้นที่ต่อไป แม้มหาวิทยาลัยสร้างอาคารต่างๆ และเปิดทำการสอนแล้ว แต่ที่ที่ดินส่วนอื่นมหาวิทยาลัยก็ยังไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ และทั้งสองฝ่ายต่างพยายามเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวเอง โดยฝ่ายมหาวิทยาลัยพยายามนำที่ดินที่ได้รับอนุญาตมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด ในขณะที่ชาวบ้านก็พยายามรักษาที่ดินสาธารณะนี้ไม่ยอมให้มหาวิทยาลัยแย่งยึดที่ดินเพิ่มขึ้นอีก (กรรมการสภามหาวิทยาลัยทักษิณ, 2556)

นอกจากที่ดินที่เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยทักษิณจำนวน 3,500 ไร่แล้ว มหาวิทยาลัยยังต้องการพื้นที่ตำบลพนางตุง เขตควนขนุน จังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่ส่วนขยายของมหาวิทยาลัย เรียกว่า “ที่ดินสาธารณะทุ่งสระ” อยู่ในพื้นที่บ้านท่าช้าง หมู่ 5 และบ้านไสกลิ่ง หมู่ 6 ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีประชากรใช้ประโยชน์ในพื้นที่จำนวน 123 ครัวเรือน เดิมชาวบ้านประสบปัญหาการประกาศเขตที่ดินสาธารณะประโยชน์ทับซ้อนพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม เมื่อพ.ศ. 2528 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศเขตสาธารณประโยชน์ทับซ้อนพื้นที่ชาวบ้านต่อมาพ.ศ. 2533 มหาวิทยาลัยทักษิณได้ขอใช้พื้นที่ 1,450 ไร่เพื่อสร้างมหาวิทยาลัย แต่ในส่วนฟากถนนด้านตะวันออกประมาณ 400–500 ไร่ ไม่ได้รับการอนุมัติให้ใช้เพราะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เหลือที่ใช้ได้ทางด้านฝั่งตะวันตกประมาณ 900 กว่าไร่ ซึ่งชาวบ้านเข้าใจว่าความเจริญจากสถานศึกษาจะเข้าสู่ชุมชน จึงยกที่นาส่วนหนึ่งให้ ต่อมาปีพ.ศ. 2548 มหาวิทยาลัยได้สร้างอาคารโดยไม่รอให้กระทรวงมหาดไทยอนุญาตให้ใช้พื้นที่ตามกฎหมาย และยังคงทำลายระบบชลประทานเพื่อกันแนวเขตมหาวิทยาลัยทำให้น้ำท่วม รวมทั้งขาดน้ำทำนาและเลี้ยงสัตว์ ส่งผลให้ชาวบ้านเดือดร้อนจากการก่อสร้างของมหาวิทยาลัย อีกทั้งมหาวิทยาลัยไม่ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของชาวบ้านที่ได้เสียสละที่ดินเพื่อก่อสร้างมหาวิทยาลัยตั้งแต่แรกเริ่ม โดยลดฐานะจากวิชาเขตและคณะ เป็นเพียงวิทยาลัย

ภูมิปัญญาชุมชนเท่านั้น (ปิยวรรณ, 2556) ต่อมาปี พ.ศ. 2551 อำเภอกวนขนุนแจ้งให้ชาวบ้านที่ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระหรือถนนทรัพย์สินพร้อมสิ่งปลูกสร้างออกจากที่ดินภายใน 90 วัน โดยมหาวิทยาลัยได้อ้างสิทธิในที่ดินตามมติคณะกรรมการกำกับการใช้ที่ดินของรัฐประจำจังหวัดพัทลุงเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2551 ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ได้มีการประชุมและมีมติเอกฉันท์ให้มหาวิทยาลัยทักษิณใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เนื้อที่ประมาณ 635 ไร่ ทางฝั่งทิศตะวันตกของถนนสายทะเลน้อย-ลำปำ ตามที่รังวัดเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2551 (ผู้อำนวยการวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2556)

ทั้งนี้ชาวบ้านที่อาศัยบริเวณพื้นที่ตำบลพนางตุงเขตควนขนุน ได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายรักษ์แผ่นดินทุ่งสระ ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 และได้เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรเพื่อคัดค้านและร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับอำเภอ จังหวัด รัฐบาลและองค์กรอิสระมาอย่างต่อเนื่อง ในช่วงปี พ.ศ. 2551 ชาวบ้านได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีมติในการประชุมครั้งที่ 12/2552 เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2552 ให้มหาวิทยาลัยยุติการก่อสร้างใดๆจนกว่าจะได้ดำเนินการขอใช้พื้นที่ให้ถูกต้องตามขั้นตอนกฎหมาย โดยเคารพต่อสิทธิชุมชนและสิทธิองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ และให้มหาวิทยาลัยดำเนินการก่อสร้างวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชนเฉพาะพื้นที่ที่มีการก่อสร้างไปแล้วเท่านั้น โดยให้เทศบาลพนางตุงดูแลพื้นที่สาธารณประโยชน์ต่อไป หลังจากนั้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2552 เทศบาลพนางตุงได้มีหนังสือถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน ขอให้หยุดทำการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างจนกว่าจะมีข้อยุติ (ปิยวรรณ, 2556) อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยไม่ได้ดำเนินการตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและข้อเรียกร้องของเทศบาลพนางตุง ยังคงเดินหน้าก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมพร้อมทั้ง

ปีป้ายประกาศห้ามชาวบ้านเข้าไปทำกินในที่ดินดังกล่าว และฟ้องร้องดำเนินคดีกับชาวบ้านในข้อหาทำลายทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยจำนวน 2 คดี 22 ราย คดีแรกเมื่อปี พ.ศ. 2553 อยู่ในชั้นอัยการจำนวน 14 ราย และคดีที่สองเมื่อปี พ.ศ. 2554 โดยอยู่ระหว่างการพิจารณาในชั้นศาลจำนวน 8 ราย

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงสนใจศึกษาว่าอะไรคือสาเหตุของความขัดแย้งในการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งสระ และปัญหาในการจัดการความขัดแย้งเป็นอย่างไร จึงทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวดำรงอยู่ยาวนานกว่า 18 ปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งความขัดแย้งในกรณีที่ว่านี้อาจเกิดขึ้นในพื้นที่อื่นๆ ครอบคลุมที่รัฐดูแลไปใช้ประโยชน์ โดยไม่สนใจสิทธิการถือครองการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนและใช้เป็นที่ทำกินอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นจึงควรนำกรณีความขัดแย้งระหว่างมหาวิทยาลัยที่ขัดแย้งกับชาวบ้านในที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งสระที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายต่อสู้เพื่อขอคืนพื้นที่ทำกินมาศึกษาเพื่อจะได้เข้าใจความซับซ้อนของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพราะการเข้าใจสาเหตุของปัญหาอย่างลึกซึ้งรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาที่ใช้อยู่ซึ่งมีผลลัพธ์ทั้งเชิงบวกและลบจะช่วยให้สามารถหาแนวทางแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาจากการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

การวิเคราะห์หาสาเหตุความขัดแย้งเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการหาทางออกจากความขัดแย้งเนื่องจากสิ่งแวดล้อมต่างๆของความขัดแย้งและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมีความแตกต่างกันออกไป เช่น ระดับความไม่ไว้วางใจกันระหว่างคู่กรณีอาจจะมีน้อยหรือมีมาก ความเข้าใจในประเด็นปัญหา จำนวนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาจจะมีน้อยหรือมาก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญเนื่องจากวิธีการแก้ปัญหาแต่ละวิธีนั้นเหมาะกับสภาพการณ์ที่แตกต่างกันและวิธีการแก้ปัญหาโดยตัวมันเองแล้วก็เพียงกลยุทธ์หนึ่งที่เป็นไปได้ที่จะทำให้คู่กรณีบรรลุเป้าประสงค์ กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาอื่น ๆ อาจจะรวมถึง

การใช้มาตรการทางกฎหมาย การทำวิจัย การให้การศึกษา และการสร้างสำนึกแก่สาธารณชน อย่างไรก็ตามการนำไปใช้ต้องพิจารณาเลือกให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น สถานการณ์และประเพณีปฏิบัติ

ในที่นี้ใช้กรอบการวิเคราะห์ของ Moore (1986) และ Galtung (1996) ที่มองสาเหตุความขัดแย้งมาจากด้านโครงสร้าง ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านความสัมพันธ์ ด้านผลประโยชน์ และด้านค่านิยมที่ไม่ตรงกัน หากกรณีความขัดแย้งเกิดจากโครงสร้างและค่านิยม การแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเจรจาต่อรองจะเป็นเรื่องที่ทำได้ยากกว่ากรณีความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูล ผลประโยชน์และความสัมพันธ์เพราะเป็นเรื่องของการมีโลกทัศน์ ความเชื่อที่แตกต่างกันหรือโครงสร้างทางสังคม ดังแสดงภาพที่ 1

สาเหตุของความขัดแย้งประกอบด้วย

1) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural conflicts) หมายถึง การแข่งขันเกี่ยวกับอำนาจ (power) และอำนาจหน้าที่ (authority) มีความไม่เสมอภาคหรือความไม่ยุติธรรมเกี่ยวกับอำนาจ การควบคุม ความเป็นเจ้าของหรือการกระจายทรัพยากรหรือกระบวนการในการดำเนินการ

2) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data conflicts) เป็นผลมาจากการขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นหลักต่างๆ (lack of information) การมีข้อมูลที่ 'ไม่ตรงกัน' (misunderstanding) มีความเข้าใจผิดของผู้ที่เกี่ยวข้องในข้อมูลเดียวกัน การสื่อสารบกพร่อง (miscommunication) มีความแตกต่างในวิธีการ ในการประเมิน หรือแปลข้อมูลข่าวสารต่างๆ และมีความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มต่างๆ (perception)

3) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship conflicts) การมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่เข้ากันไม่ได้ มีความคาดหวังที่แตกต่างกัน มีทัศนคติที่เกี่ยวกับความเสี่ยงของกันและกันต่างกันออกไป เข้าใจผิด คิดหรือคาดการณ์เองว่าอีกฝ่ายจะทำการที่ไม่ดีซ้ำอีก พฤติกรรมเชิงลบซ้ำซาก

4) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest conflicts) หมายถึงการแข่งขันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดหรือเป็นเรื่องเดียวกับประเด็นปัญหาสำคัญต่างๆ (substantive issue) เช่น ทรัพยากรแร่ธาตุ เงิน อาหาร ความยากจน

ภาพที่ 1 วงกลมความขัดแย้ง

แหล่งที่มา: สถาบันสันติศึกษา (2540: 4)

5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values conflicts) หมายถึง ความแตกต่างของโลกทัศน์ ความเชื่อ หรือความคาดหวังในค่านิยม อุดมการณ์ ศาสนา เป้าประสงค์ ในเกณฑ์การประเมินความคิดหรือความประพฤติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นกรณีศึกษาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านตำบลนางคองกับมหาวิทยาลัยทักษิณ ในที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระ จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นพื้นที่ของชุมชนที่มีความขัดแย้งในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยศึกษาตั้งแต่ช่วงที่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างมหาวิทยาลัยทักษิณและชาวบ้านที่อาศัยและทำกินบริเวณที่ดินสาธารณะทุ่งสระซึ่งได้รวมตัวกันต่อสู้โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มเครือข่ายรักษ์แผ่นดินทุ่งสระตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยยึดจุด

มุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้มีจำนวนทั้งสิ้น 36 คน โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านอาวุโส ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง นายอำเภอควนขนุน นายกเทศมนตรีตำบลนางคอง ปฏิรูปที่ดินจังหวัด เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด และกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระ ได้แก่ ชาวบ้านชุมชนเครือข่ายรักษ์แผ่นดินทุ่งสระ ผู้อำนวยการวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน กรมการศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ หัวหน้าสำนักงานวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานรัฐในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระ จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัยโดยแบ่งเป็นสอง

ส่วนหลัก ได้แก่ สาเหตุของความขัดแย้งและกระบวนการในการคลี่คลายความขัดแย้ง

สาเหตุของความขัดแย้ง

ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์

จากการวิเคราะห์เอกสารชี้ให้เห็นว่าหากพิจารณาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แล้ว พบว่าหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการ คือ หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับภูมิภาค ได้แก่ อำเภอกวนขนุนและผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง ตลอดจนกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ และหน่วยงานที่สังกัดการบริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ สำนักงานที่ดินจังหวัดพัทลุง สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดพัทลุง ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ต่างมีอำนาจหน้าที่ที่มีกฎหมายและนโยบายทั้งระดับประเทศและระดับองค์กรเป็นฐานอำนาจในการดำเนินการตัดสินใจและดำเนินการต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรที่ดินสาธารณะประโยชน์ตามกรอบภาระหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลนางตุง ในที่นี้เห็นได้จากระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการถอนสภาพ การจัดขึ้นทะเบียนและการหาประโยชน์ในที่ดินของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2550 ที่กำหนดให้จังหวัดเป็นผู้พิจารณาตรวจสอบว่าที่ดินดังกล่าวได้ถูกถอนสภาพตามกฎหมายอื่นแล้วหรือไม่ หากยังมีได้ถูกเพิกถอนสภาพให้ดำเนินการโดยให้ผู้ขอประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขอความเห็นจากที่ประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและจัดให้ราษฎรผู้เคยใช้ประโยชน์แสดงความคิดเห็น

อย่างไรก็ตามแม้จะมีกฎระเบียบที่รองรับกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของราษฎรผู้เคยใช้ประโยชน์ แต่ในความเป็นจริงแล้วกระบวนการขั้นตอนนี้กลับถูกละเลยไป ท่ามกลางเสียงคัดค้านของชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อนจากโครงการก่อสร้างวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชนซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและไม่ได้มีการขอมติจากชาวบ้านในการดำเนิน

โครงการ อีกทั้งเทศบาลตำบลนางตุงซึ่งเป็นโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นได้มีความเห็นจากที่ประชุมสภาเทศบาลตำบลแล้วในการขอคืนพื้นที่และให้ยุติการก่อสร้าง แต่ท้ายที่สุดมหาวิทยาลัยทักษิณก็ไม่ได้ดำเนินการตามมติและเสียงคัดค้านดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการผลักดันโครงการ ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ สะท้อนให้เห็นนโยบายการพัฒนาของรัฐที่ได้กำหนดรูปแบบมาจากส่วนกลางและนำมาปฏิบัติในพื้นที่ จึงเป็นการตัดสินใจตามแนวนโยบายที่กำหนดไว้แบบบนลงล่าง ก่อให้เกิดความขัดแย้งในการแข่งขันทรัพยากรที่ดินระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชาวบ้าน ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวนี้จึงทำให้เกิดความขัดแย้งจากการต่อต้านและคัดค้านของกลุ่มชาวบ้าน โดยตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ในนาม “เครือข่ายรักษ์แผ่นดินทุ่งสระ” ได้พยายามเคลื่อนไหวและระดมพลังจากกลุ่มประชาสังคมอื่นๆ เช่น ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรจังหวัดพัทลุง เป็นต้น ในการสร้างอำนาจต่อรองกับภาครัฐเพื่อเข้าถึงสิทธิความเป็นเจ้าของหรือการกระจายทรัพยากรที่ดิน

ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่าง

ความแตกต่างในการรับรู้ที่ไม่เหมือนกันหรือการรับรู้ในการกระทำที่มีเป้าหมายไปด้วยกันไม่ได้ เป็นผลให้เกิดความขัดแย้ง รวมทั้งการรับรู้ที่บิดเบือน (Distorted perceptions) หรือการรับรู้ที่แตกต่าง (Different perceptions) สามารถทำให้เกิดความขัดแย้งได้ (Overton & Newman, 1982)

จากการศึกษาพบว่าความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้านกับมหาวิทยาลัยทักษิณเกิดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน กล่าวคือ มหาวิทยาลัยทักษิณรับรู้ถึงความมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยที่จะใช้ประโยชน์ในพื้นที่ตำบลนางตุงไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์แต่อย่างใด เป็นแต่เพียงการเปลี่ยนแปลงบริบทให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เท่านั้น ดังที่อธิการบดีมหาวิทยาลัยทักษิณกล่าวว่า “ทางมหาวิทยาลัยเราไม่ได้ทำผิดวัตถุประสงค์เพราะเราเป็นหน่วยงานการศึกษา ทำหน้าที่เรื่องการเรียนรู้

การสอน ทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เนื่องจากพื้นที่พนาสูงมันเป็นพื้นที่ส่วนขยายของมหาวิทยาลัย เราต้องการที่จะขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งไม่ได้หมายความว่าจะต้องมีนักศึกษาเพียงอย่างเดียว” (ปิยวรรณ, 2556) ในขณะที่กลุ่มชาวบ้านรับรู้ข้อมูลว่าการเข้ามาใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งสระเพื่อก่อสร้างมหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตพัทลุง โดยมีนักศึกษาเข้ามาเรียนในพื้นที่เป็นการสร้างความเจริญให้กับชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีงานทำและประกอบอาชีพต่างๆ ได้ เช่น ค้าขาย กิจการหอพักนักศึกษา เป็นต้น แต่เมื่อมารับรู้ข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าการก่อสร้างของมหาวิทยาลัยทักษิณได้เปลี่ยนแปลงจากวิทยาเขตเป็นวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน อีกทั้งสภาพความเป็นจริงก็ไม่ปรากฏว่ามีนักศึกษาเข้ามาเรียนในพื้นที่เลขนับตั้งแต่ปี.ศ. 2548-2557 ดังที่ชาวบ้านไสกลิ่ง กล่าวว่า “เขามาลอกเอาที่ดินของเรา ไม่มีนักศึกษามาเรียนเลย เราจึงคัดค้านไม่ให้เขามาเอาที่ดินที่นี่ไปหาผลประโยชน์จากการสร้างอาคารที่พัก” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2556)

จากฐานข้อมูลที่แตกต่างกันดังกล่าว จึงทำให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาต่อต้านการเข้ามาใช้ประโยชน์ในที่ดินทุ่งสระของมหาวิทยาลัยทักษิณอย่างรุนแรง นอกจากนี้มีข้อสังเกตว่าการกล่าวอ้างข้อมูลของมหาวิทยาลัยทักษิณเป็นการบิดเบือนวัตถุประสงค์ในการขอใช้ที่ดิน โดยอ้างความชอบธรรมของการเป็นหน่วยงานทางการศึกษาในลักษณะที่ว่าไม่ว่าจะนำที่ดินไปใช้ทำประโยชน์อย่างไรก็ล้วนแล้วแต่เป็นไปเพื่อการศึกษาโดยประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

ด้านความสัมพันธ์ของรัฐกับชุมชนในกระบวนการพัฒนา

จากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหน่วยงานรัฐล้วนอ้างถึงภาระหน้าที่ที่ต้องพัฒนาและดูแลคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง หากมองในบริบทกระบวนการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐอยู่ในฐานะเหนือกว่าชุมชนอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทรัพยากร กฎระเบียบข้อบังคับที่ให้ความชอบธรรมใน

การดำเนินการต่างๆ ให้ความสำคัญสัมพันธ์ของภาครัฐกับชุมชนจึงอยู่บนฐานของความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการกำหนดเป้าหมายและแนวทางพัฒนา ซึ่งในภาพรวมแล้วภาครัฐจะเป็นตัวตั้งในการดำเนินการ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับชุมชนเมื่อนำมาขับเคลื่อนในพื้นที่ ดังที่กรรมการสภามหาวิทยาลัยทักษิณ ในฐานะผู้เจรจาไกล่เกลี่ยกล่าวว่า “ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันและผลดีที่จะเกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย แต่ชาวบ้านไม่ยอมทำเลยถึงกับลุกออกจากที่ประชุมกลางคัน” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2556) ซึ่งโดยหลักการแล้วผู้ไกล่เกลี่ยคนกลางจะต้องเป็นบุคคลที่สามที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงในข้อพิพาท แต่มหาวิทยาลัยทักษิณกลับใช้กรรมการสภามหาวิทยาลัยมาเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย จึงทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับจากชาวบ้านซึ่งเป็นคู่ขัดแย้ง

การที่ภาครัฐเข้าไปครอบครองทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะกรณีนี้ คือ ที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตหล่อเลี้ยงชุมชนมาอย่างยาวนาน อำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งหมดจึงอยู่ในอำนาจรัฐ แม้ว่าชุมชนจะอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของทรัพยากรบนฐานของสิทธิชุมชน แต่ก็ไม่สามารถคัดทานอำนาจรัฐได้ เนื่องจากรัฐอ้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจตัดสินใจที่จะใช้ทรัพยากรเพื่อความเจริญของประเทศและชุมชน ในขณะที่ชุมชนต้องเป็นเพียงฝ่ายตั้งรับกับผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารการพัฒนาของรัฐเท่านั้น ดังนั้นกลุ่มชาวบ้านซึ่งไม่เห็นด้วยการดำเนินการ โครงการของมหาวิทยาลัยทักษิณจึงลุกขึ้นมาคัดค้านและปกป้องสิทธิในที่ดินของตนเองเพื่อต่อรองกับภาครัฐตามกรอบกฎหมายที่เปิดโอกาสให้เคลื่อนไหวเพื่อแสดงถึงความมีตัวตนของชุมชนว่าเป็นผู้ที่สูญเสียผลประโยชน์จากการเข้าครอบครองทรัพยากรของหน่วยงานรัฐที่ไม่เป็นธรรมจนนำไปสู่ความขัดแย้งในพื้นที่ ดังที่ชาวบ้านไสกลิ่งกล่าวว่า “ยังมีความหวังว่าจะไม่เสียที่ดินไปเพราะหลายๆหน่วยงานเขารู้ มีข่าวลวงบ้าง ทำให้หน่วยงานต่างๆรู้ถึงความขัดแย้งของชาวบ้าน ในเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบไปแล้ว มันจะมาเอาที่ทำกินชาวบ้านเปล่าๆ” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2556)

ด้านผลประโยชน์

จากการศึกษาพบว่าแต่ละกลุ่มจะมีผลประโยชน์หรืออ้างผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยแต่ละกลุ่มจะยึดประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นหลักกว่ามีความสำคัญกว่ากลุ่มอื่นเสมอ ถึงแม้ว่ากระบวนการและวิธีการในการเข้าไปใช้ประโยชน์จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มอื่นก็ตาม เพียงแต่ให้กลุ่มตนได้รับผลประโยชน์ก็พอ ในกรณีนี้ภาครัฐจะกล่าวอ้างเสมอว่าดำเนินโครงการเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวมในการขยายพื้นที่ทางการศึกษาในจังหวัดพัทลุง ในขณะที่ชุมชนมีวิธีการมองที่สวนทางกับรัฐ กล่าวคือชุมชนเห็นว่าที่พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ได้ในปัจจุบันเพราะทรัพยากรที่เป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต ที่ดินเป็นแหล่งทำกินของชาวบ้านและตกทอดไปยังลูกหลาน ในเมื่อมหาวิทยาลัยทักษิณใช้พื้นที่ที่เกินความจำเป็นเนื่องจากมีวิทยาเขตอยู่ที่อำเภอป่าพะยอมแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมองว่าโครงการดังกล่าวไม่ใช่ความต้องการของคนในชุมชนแต่เป็นความต้องการของหน่วยงานรัฐ ดังที่ชาวบ้านท่าช้าง กล่าวว่า “ที่จริงอาคารชั่วคราวถ้าเราทำลายก็ได้ เขาได้งบประมาณสร้าง พวกข้าราชการประจำหน้าต่างไปเพราะปล่อยทิ้งร้าง แล้วไปสร้างที่ป่าพะยอม พอกลับมาที่มาทะเลาะกับชาวบ้าน เขาไม่ทิ้งแน่เพราะมีอาคารชุดใหม่ถือว่าเป็นแหล่งทำมาหากิน มีที่พัก ที่ประชุมเหมือนรีสอร์ท ใครมาพักก็มีรายได้ ถามว่ามันเอื้ออะไรต่อชุมชน สิ่งที่มาทำให้พื้นที่เรามีอะไรบ้าง” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2556) ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นผู้สูญเสียผลประโยชน์ การลุกขึ้นมาเรียกร้องจึงเป็นการเรียกหาความเป็นธรรมและปกป้องผลประโยชน์ของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าโครงการของมหาวิทยาลัยทักษิณในการเข้าใช้พื้นที่ตำบลนางตงไม่ได้ให้ความสำคัญต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ เนื่องจากหน่วยงานรัฐได้ประโยชน์จากที่ดิน ในขณะที่ชาวบ้านต้องประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยใช้ที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เมื่อฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์อีกฝ่ายหนึ่งก็สูญเสียประโยชน์ ทั้งมหาวิทยาลัยทักษิณและกลุ่มชาวบ้านจึงพยายามแสวงหาและปกป้องผล

ประโยชน์ของตน คือ ต่างฝ่ายต่างแย่งชิงทรัพยากรที่ดินและครอบครองทรัพยากรอันเป็นผลประโยชน์ของตนไว้ ความสัมพันธ์ที่มีความขัดแย้งในผลประโยชน์ จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่นำมาสู่ความขัดแย้งที่เผชิญหน้ากันระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชน

ค่านิยมความเห็นที่แตกต่างกัน

ค่านิยมของรัฐกับชุมชนที่แตกต่างกันเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้านชุมชนบ้านไสกลิ่งและบ้านท่าช้างกับมหาวิทยาลัยทักษิณ จากการศึกษาในพื้นที่พบว่ามุมมองของชาวบ้านมองว่าที่ดินที่ชาวบ้านทำมาหากินนั้นมีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ที่ดินจึงเป็นสิทธิ์ชอบธรรมที่คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน แสดงให้เห็นค่านิยมที่สะท้อนผ่านวิถีชีวิตของชาวบ้าน กล่าวคือ ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ที่ดินเพื่อการทำนาและเลี้ยงสัตว์ ทั้งการทำนาปีและนาปรัง ที่ดินจึงเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของชุมชนที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการใช้และรับผิดชอบดูแลรักษา จนกระทั่งมหาวิทยาลัยทักษิณมาขุดลอกคูคลองขึ้นใหม่ ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม ไม่สามารถทำนาได้เช่นเดิม ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเห็นว่าโครงการของมหาวิทยาลัยทักษิณได้สร้างความเดือดร้อนและส่งผลกระทบต่อชาวบ้านโดยตรง ในขณะที่มหาวิทยาลัยทักษิณก็เหมือนกับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆที่ให้คุณค่าหรือมีค่านิยมกับการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปสู่ความเจริญและทันสมัยตามแนวคิดการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ดังที่ผู้อำนวยการวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชนกล่าวว่า “โครงการก่อสร้างวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนและนำไปสู่ความเจริญของส่วนรวม” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 18 กรกฎาคม 2556) ในที่นี้คือการสร้างความเจริญให้กับพื้นที่ในฐานะหน่วยงานด้านการศึกษา และมองว่าที่ดินเป็น “ปัจจัยการผลิต” อย่างหนึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์จากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวิชาการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว นักวิชาการและผู้สนใจทั่วไปตามเป้าหมายของวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชนรวมทั้งมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวิชาการ

กระบวนการคลี่คลายความขัดแย้ง

การคลี่คลายความขัดแย้งของชุมชนเป็นแนวทางของการหาทางออกในการคลี่คลายปัญหาการจัดการ

ทรัพยากรที่ดินระหว่างชาวบ้านกับมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยมีกระบวนการในการคลี่คลายความขัดแย้งดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 1 กระบวนการในการคลี่คลายความขัดแย้งกลุ่มชาวบ้านชุมชนบ้านไสกลิ่งและบ้านท่าช้างกับมหาวิทยาลัยทักษิณ

ขั้นตอน	สถานการณ์	รูปแบบ	ยุทธวิธี	ผล
ขั้นที่ 1 การพูดคุย เจรจาต่อรอง	ปี 2548 – 2550 - การพูดคุยไม่เป็น ทางการระหว่างชาวบ้าน ในชุมชน - การพูดคุยอย่างเป็นทางการระหว่างชาวบ้านกับมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อพูดคุยเจรจาวิเคราะห์ที่มาของปัญหาความขัดแย้งในการใช้ที่ดิน - ประชุมที่เทศบาลตำบลพนางตุงและวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน	การแข่งขัน - มหาวิทยาลัยทักษิณต้องการ ดำเนินโครงการ - ชาวบ้าน ไม่เห็นด้วย	<i>กลุ่มชาวบ้าน</i> - แคนนำพูดคุย ต่อรองกับ มหาวิทยาลัย ทักษิณ - รวบรวมรายชื่อ ชาวบ้านที่คัดค้าน และรวมตัวกัน ประท้วงแสดง จุดยืนคัดค้าน - เรียกร้องผ่าน เทศบาลตำบล พนางตุง <i>มหาวิทยาลัย ทักษิณ</i> - อ่างนโยบายการ พัฒนาและ การศึกษาเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม	- ไม่บรรลุข้อตกลง - ชาวบ้านไม่เห็น ด้วยกับโครงการ แต่มหาวิทยาลัย ทักษิณยังยืนยัน ดำเนินโครงการ ต่อไป - มหาวิทยาลัย ทักษิณเดินหน้าการ ก่อสร้างในที่ดิน สาธารณประโยชน์ ทุ่งสระ

ขั้นตอน	สถานการณ์	รูปแบบ	ยุทธวิธี	ผล
<p>ขั้นที่ 2</p> <p>การเจรจา ไกล่เกลี่ยโดย คนกลาง ครั้งที่ 1</p>	<p>ปี 2551</p> <p>- ทั้งสองฝ่ายเสนอให้มี การไกล่เกลี่ยโดย คนกลาง</p> <p>- ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็น คนกลาง ไกล่เกลี่ย</p> <p>- ผู้ว่าราชการจังหวัดเชิญ ตัวแทนส่วนราชการที่ เกี่ยวข้องเข้าประชุม</p> <p>- ประชุมที่ศาลากลาง จังหวัดพัทลุง</p>	<p>การแข่งขัน</p> <p>- ทั้งสองฝ่าย ร่วมพูดคุยและ ให้ข้อมูลกัน และกัน</p> <p>- ผู้ว่าราชการ จังหวัดควบคุม และติดตาม</p>	<p>กลุ่มชาวบ้าน</p> <p>- เรียกร้องในนาม เครือข่ายรักษ์ แผ่นดินทุ่งสระ</p> <p>- รวมพลังชุมชน ร้องเรียนต่อผู้ว่า ราชการจังหวัด มหาวิทยาลัย ทักษิณ</p> <p>- ใช้วิธีขอรับ ข้อเสนอในเวทีการ ประชุมและเข้าร่วม ประชุมตามที่ผู้ว่า ราชการจังหวัด พัทลุงร้องขอ</p>	<p>- ได้ข้อตกลงว่าจะ ลดขนาดพื้นที่ใน การดำเนินโครงการ เหลือ 635 ไร่ และกันพื้นที่ให้ ชาวบ้าน 300 ไร่</p> <p>- เมื่อรังวัดจริง กลับเหลือพื้นที่ที่กัน ให้ชาวบ้านเพียง 210 ไร่</p> <p>ชาวบ้านไม่พอใจจึง ถอนหลักเขตทิ้งไป</p> <p>- ชาวบ้านไม่ไว้ ใจเจ้าหน้าที่รัฐ มองว่ารัฐเข้าข้าง มหาวิทยาลัยทักษิณ</p>
<p>ขั้นที่ 3</p> <p>การเจรจา ไกล่เกลี่ยโดย คนกลาง ครั้งที่ 2</p>	<p>ปี 2551</p> <p>- ผลจากการประชุม เจรจาไกล่เกลี่ยครั้งแรก ไม่ได้ข้อยุติความขัดแย้ง</p> <p>- ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็น คนกลาง ไกล่เกลี่ย</p> <p>- ผู้ว่าราชการจังหวัดเชิญ ตัวแทนส่วนราชการที่ เกี่ยวข้องเข้าประชุม</p> <p>- ประชุมที่ศาลากลาง จังหวัดพัทลุง</p>	<p>การแข่งขัน</p> <p>- ทั้งสองฝ่าย ร่วมพูดคุยและ ให้ข้อมูลกัน และกัน</p> <p>- ผู้ว่าราชการ จังหวัดควบคุม และติดตาม</p>	<p>กลุ่มชาวบ้าน</p> <p>- นำเสนอข้อมูล และยื่นยันตาม ข้อเสนอเดิมให้ยุติ โครงการ</p> <p>- เมื่อร้องเรียนระดับ จังหวัดไม่ได้ผล จึงร้องเรียนต่อองค์กร อิสระ ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิ มนุษยชนแห่งชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ</p> <p>- ยื่นยันขอใช้พื้นที่ ขนาดเท่าเดิมตามมติ การประชุมเจรจา ไกล่เกลี่ย ครั้งแรก</p>	<p>- ยื่นยันข้อตกลง ตามมติเดิมโดยให้คง พื้นที่ใช้ประโยชน์ ของมหาวิทยาลัย ทักษิณ 635 ไร่</p> <p>- ชาวบ้านไม่พอใจ ว่าถูกหลอกได้พื้นที่ ไม่ถึง 300 ไร่</p>

ขั้นตอน	สถานการณ์	รูปแบบ	ยุทธวิธี	ผล
ขั้นที่ 4 การเจรจา ไกล่เกลี่ยโดย คนกลาง ครั้งที่ 3	ปี 2552 - การไกล่เกลี่ยโดยคน กลางที่เป็นผู้มีอำนาจใน หน่วยงานระดับรัฐบาล ได้แก่ ผู้ตรวจราชการ สำนักนายกรัฐมนตรี - มีจังหวัดเป็นผู้ประสาน งานการประชุม - ผู้ว่าราชการจังหวัดเชิญ ตัวแทนส่วนราชการที่ เกี่ยวข้องเข้าประชุม - ประชุมที่ศาลากลาง จังหวัดพัทลุง	การแข่งขัน - ทั้งสองฝ่ายร่วม พูดคุยและให้ ข้อมูลกันและกัน - หน่วยงานรัฐ ระดับจังหวัดและ ส่วนกลางร่วมรับรู้ ความขัดแย้งและ เข้ามาแก้ไขปัญหา	กลุ่มชาวบ้าน - นำเสนอข้อมูล ความเดือดร้อนจาก การดำเนินโครงการ ของมหาวิทยาลัย ทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ - ยืนยันพื้นที่ขยาย งานตามโครงการ พัฒนามหาวิทยาลัย	- ได้ข้อตกลงร่วม กัน 3 ข้อ ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัย ทักษิณกันพื้นที่ 337 ไร่ให้ชาวบ้านใช้ ประโยชน์ 2) ให้สำนักงานที่ดิน จังหวัดพัทลุงดำเนิน การรังวัดปักเขตและ ขออนุญาตใช้ที่ดิน ของมหาวิทยาลัย ทักษิณ 3) ให้อำเภอ ควนขนุนและ เทศบาลตำบล พนาสูงส่งเสริมการ ใช้ประโยชน์ที่ดิน ของชาวบ้าน - ชาวบ้านต้องการ ให้ยุติโครงการ เมื่อ เจ้าหน้าที่เข้าไปรังวัด ก็ถูกขัดขวางโดยชาว บ้านอีก

สรุปผลและอภิปรายผล

กรณีความขัดแย้งระหว่างมหาวิทยาลัยทักษิณกับชาวบ้านตำบลพนาสูงในที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งสระ มีประเด็นปัญหาสำคัญที่ว่าแม่ทัพยากรรมชาติส่วนหนึ่งถูกกำหนดให้เป็นทรัพย์สินส่วนรวม (Common property) แต่ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานรัฐ ซึ่งโดยหลักการแล้วชาวบ้านจะต้องใช้ประโยชน์ร่วมกันจากพื้นที่ จากการศึกษาพบว่าสาเหตุหลักของความขัดแย้งมาจากโครงสร้างและค่านิยมที่แตกต่างกัน ทำให้กระบวนการ

คลี่คลายความขัดแย้งที่เน้นการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางไม่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปร่วมกันได้ซึ่งเป็นไปตามกรอบการวิเคราะห์ของ Moore (1986) และ Galtung (1996) ที่ว่าหากกรณีความขัดแย้งเกิดจากโครงสร้างและค่านิยม การแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเจรจาต่อรองจะเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก นอกเหนือจากโครงสร้างและค่านิยมแล้วยังพบสาเหตุของความขัดแย้งจากปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านความสัมพันธ์ และด้านผลประโยชน์ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) โครงสร้างที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างรัฐกับชุมชน กล่าวคือ รัฐนำกฎหมายหรือกฎระเบียบมาบังคับใช้ ทำให้ชุมชนได้รับความเดือดร้อนจากโครงการของหน่วยงานรัฐ เพราะสังคมมีความไม่เท่าเทียมกันในด้านสิทธิอำนาจ นอกจากนี้ยังพบว่าความขัดแย้งระหว่างมหาวิทยาลัยทักษิณกับชาวบ้านมีความซับซ้อนเชิงโครงสร้าง เพราะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทั้งในระดับท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลพนาสูง ส่วนภูมิภาค ได้แก่ อำเภอกวนขนุนและจังหวัดพัทลุง รวมทั้งวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน แต่ไม่สามารถตัดสินใจในการคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ แม้รัฐจะอ้างว่ามีภารกิจกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นแต่ในความเป็นจริงท้องถิ่นกลับไม่มีอำนาจหรือสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้

2) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งเกิดขึ้นจากความแตกต่างในการรับรู้ที่ไม่เหมือนกัน โดยรับรู้ในการกระทำที่มีเป้าหมายไปด้วยกันไม่ได้หรือการรับรู้ที่ถูกบิดเบือนไป กรณีการขอใช้พื้นที่พนาสูงของมหาวิทยาลัยทักษิณ มีการปรับเปลี่ยนข้อมูลไปไม่สอดคล้องกับการรับรู้ของชุมชน โดยการก่อสร้างได้เปลี่ยนแปลงจากวิทยาเขตเป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัย ชาวบ้านจึงรู้สึกว่าถูกหลอกและไม่ต้องการให้มหาวิทยาลัยเข้าใช้พื้นที่

3) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับชุมชนที่แตกต่างกัน โดยหน่วยงานภาครัฐได้เข้าไปแย่งชิงและครอบครองทรัพยากรที่ดินจากชุมชนโดยอ้างว่าดำเนินการตาม โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยและเป็นไปตามระเบียบราชการ ในขณะที่ชุมชนได้อำนาจสิทธิชุมชนในการครอบครองที่ดิน ดังนั้นความขัดแย้งจึงไม่ได้เกิดขึ้นเพราะปัญหาเรื่องผลประโยชน์โดยตรงเพียงอย่างเดียว หากเป็นเพียงตัวประกอบของประเด็นที่สำคัญกว่านั้นคือความซับซ้อนเชิงอำนาจในการควบคุมและสร้างวาทกรรมของฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าเพื่อให้เกิดความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับบนเวทีของความขัดแย้ง

4) ผลประโยชน์ของรัฐอยู่เหนือผลประโยชน์ของชุมชน โดยรัฐอ้างการพัฒนาที่นำไปสู่ความเจริญโดยรวมของจังหวัด โดยเฉพาะอำเภอกวนขนุน ซึ่งต้องได้รับการ

พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งการศึกษาเชิงนิเวศ ขณะที่ชุมชนมองทรัพยากรเป็นฐานในการดำรงชีวิต เมื่อภาครัฐเข้ามาแย่งชิงทรัพยากร ชาวบ้านจึงออกมาเรียกร้องและปกป้องผลประโยชน์ของตน

5) ค่านิยมความเห็นที่แตกต่างเกิดขึ้นจากการให้คุณค่าและความหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐเน้นคุณค่าการจัดการทรัพยากรไปสู่การพัฒนาที่ทันสมัยและเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในขณะที่ชาวบ้านยังต้องดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาทรัพยากรที่ดินเพื่อการยังชีพ การตีความหลักการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งที่ต้องแข่งขันกันเพื่อให้มีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรที่ดิน

ในขณะที่การคลี่คลายปัญหาในการจัดการทรัพยากรที่ดินระหว่างชาวบ้านกับมหาวิทยาลัยทักษิณพบว่ากระบวนการในการคลี่คลายความขัดแย้งมีการใช้รูปแบบการเจรจาต่อรองและการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง แต่เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีจุดยืนคือประโยชน์ของตนเองเป็นหลักและมุ่งแข่งขันเพื่อให้ฝ่ายตนได้สิ่งที่ต้องการ ดังนั้นผลสรุปร่วมกันทั้งสองฝ่ายจึงไม่เกิดขึ้น

หากมองโดยภาพรวมแล้วแม้กระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งที่ผ่านมาจะยังไม่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปร่วมกันได้ แต่การเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารกันผ่านเวทีการประชุมหรือการใช้คนกลางไกล่เกลี่ยก็ทำให้ทั้งสองฝ่ายได้เสนอทางเลือกของตัวเองเพื่อให้อีกฝ่ายรับรู้ถึงความต้องการของฝ่ายตนมากขึ้น และเป็นกระบวนการหนึ่งที่เปิดพื้นที่ของการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและผลักดันให้ชาวบ้านผู้ด้อยอำนาจได้มีโอกาสปกป้องสิทธิประโยชน์ของตน แต่สิ่งที่ทำให้การเจรจาไกล่เกลี่ยบรรลุผลสำเร็จมากขึ้นจำเป็นต้องพิจารณาถึงระดับที่แตกต่างกันของอำนาจและทรัพยากรของกลุ่มด้วย กล่าวคือ การที่ชุมชนท้องถิ่นขนาดเล็กพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐหรือในที่ประชุมอาจเป็นเรื่องยากมากเพราะอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบกว่า จึงจำเป็นต้องหากกลุ่มที่มีความเสมอภาคกับทางรัฐมาช่วยในการเจรจา ซึ่งอาจหมายถึงตัวแทนท้องถิ่นหรือผู้ประนีประนอมที่ทั้งสองฝ่ายให้ความเชื่อถือและยอมรับ

ดังนั้นยุทธวิธีการต่อสู้กับความขัดแย้งจึงต้องเน้นไปที่กระบวนการสื่อสารซึ่งจะต้องตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์สุจริตที่มีให้แต่ละฝ่าย การเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา และมีความเท่าเทียมกันในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นทางด้านข้อมูลข่าวสาร สถานภาพทางสังคมของแต่ละฝ่าย โดยเฉพาะต้องไม่มีการหลอกล่ออีกฝ่ายอย่างไม่ยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1) หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการป้องกันและลดความขัดแย้งในทุกระดับ จากการวิจัยพบว่าเมื่อประสบกับสถานการณ์ความขัดแย้ง กลุ่มชาวบ้านจะใช้ความเข้าใจพื้นฐานของตนเองในการรับมือกับความขัดแย้ง นั่นคือ การพึ่งพากลุ่มในชุมชน แต่กลุ่มชุมชนในพื้นที่ซึ่งไม่มีพลังที่เข้มแข็งมากพอต่อการแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้ง จึงพยายามแสวงหาความช่วยเหลือและพึ่งพากลไกรัฐ แต่กลไกรัฐกลับไม่สามารถเป็นที่พึ่งได้เนื่องจากได้แสดงบทบาทการเข้าข้างหรือไม่เป็นธรรมต่อผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน จึงเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มชาวบ้านเหล่านี้แสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก โดยเฉพาะเครือข่ายทางสังคมของผู้ประสบปัญหาความขัดแย้งในเรื่องที่ดินเหมือนกัน ดังนั้นกลไกรัฐจึงควรสร้างช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลให้กับชาวบ้านได้โดยง่าย และพยายามสร้างความสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับชาวบ้านทุกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยให้กลุ่มองค์กรหรือชุมชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือโครงการเพื่อให้โครงการต่างๆได้รับการพิจารณาจากมุมมองที่หลากหลายโดยเฉพาะมุมมองจากคนในพื้นที่และนำไปสู่ข้อสรุปของโครงการซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย อันจะส่งผลให้ช่วยลดโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งขึ้นมาในการดำเนินนโยบายหรือโครงการ ทั้งนี้จะเห็นได้จากผลการศึกษาในกรณีนี้ที่หน่วยงานภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการจากชุมชนในพื้นที่ ทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการใช้ประโยชน์ใน

ที่ดินตามมาในภายหลังเมื่อมีการดำเนินโครงการในพื้นที่

2) ควรมีการกระจายอำนาจให้หน่วยงานในระดับพื้นที่ที่มีอำนาจตัดสินใจมากขึ้น จากการวิจัยพบว่าส่วนราชการในพื้นที่มีโครงสร้างการบริหารที่ซับซ้อนประกอบด้วยหลายหน่วยงาน เช่น เทศบาลตำบลพนาสูง นายอำเภอควนขนุน ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ แต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจในเชิงบริหารขั้นสุดท้ายเพื่อให้ความขัดแย้งยุติลง ทำให้เกิดผลที่ตามมาในสองส่วน คือ หน่วยงานในระดับพื้นที่ต้องส่งเรื่องให้ส่วนกลางเป็นผู้ตัดสินใจพิจารณาขั้นสุดท้าย ในขณะที่ชุมชนเห็นว่าเมื่อหน่วยงานระดับจังหวัดไม่สามารถใช้อำนาจตัดสินใจยุติความขัดแย้งได้ จึงจำเป็นต้องร้องเรียนไปยังหน่วยงานส่วนกลาง เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นต้น เพื่อขอให้หน่วยงานเหล่านี้ลงมาช่วยคลี่คลายความขัดแย้งในพื้นที่ ซึ่งลักษณะการรวมศูนย์ดังกล่าวนอกจากทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการกว่าจะได้รับคำตอบหรือผลการตัดสินใจ จนทำให้ความขัดแย้งลุกลามเกินกว่าจะแก้ไขได้ทัน ยังทำให้กลุ่มองค์กรชาวบ้านต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อให้ข้อมูลและติดตามความคืบหน้าของการตัดสินใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพและวิถีชีวิตของชาวบ้านเหล่านั้นด้วย

3) ควรพัฒนารูปแบบการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและคลี่คลายความขัดแย้ง โดยให้หน่วยงานในพื้นที่มีการทำงานที่ร่วมมือกันเป็นภาคีเครือข่ายในลักษณะเชิงรุกเพื่อป้องกันและคลี่คลายความขัดแย้งในระดับพื้นที่ตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งลุกลามบานปลายขยายตัว โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานในพื้นที่ที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือ ดังนั้นการกระจายอำนาจและเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการคลี่คลายความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะนับวันสถานการณ์ความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรในท้องถิ่นจะทวีความรุนแรงขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เน้นการศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งและการคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระเป็นหลัก ยังมีประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษา คือ ยุทธวิธีและขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้ของชุมชนชาวบ้านในการเรียกร้องสิทธิที่ดิน โดยควรมีการศึกษาอย่างละเอียดเพื่อศึกษาแนวทางการเคลื่อนไหวของชาวบ้านร่วมกับเครือข่ายองค์กรใหญ่ๆ เช่น เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย (คปท.) และขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม เป็นต้น เพื่อหาคำตอบว่าการสร้างวาทกรรมของขบวนการปฏิรูปที่ดินเป็นอย่างไร ทำอย่างไรให้ประเด็นข้อขัดแย้งเป็นที่น่าสนใจและเข้าไปสู่พื้นที่สาธารณะทางความคิดได้

2) จากการศึกษาพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องยังมีบทบาทน้อยในการป้องกันหรือคลี่คลายปัญหาความขัดแย้ง ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันและคลี่คลายความขัดแย้งในระดับพื้นที่อย่างเหมาะสม จึงควรมีการศึกษารูปแบบการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและคลี่คลายความขัดแย้ง เพื่อหาแนวทางที่จะทำให้หน่วยงานในพื้นที่สามารถทำงานร่วมกันเป็นภาคีเครือข่ายในลักษณะเชิงรุกเพื่อป้องกันความขัดแย้งในระดับพื้นที่ตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งลุกลาม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ. *สัมภาษณ์*, 19 กรกฎาคม 2556.
- ชาวบ้านท่าช้าง ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. *สัมภาษณ์*, 19 กรกฎาคม 2556.
- ชาวบ้านไสกลิ้ง ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. *สัมภาษณ์*, 19 กรกฎาคม 2556.
- ผู้อำนวยการวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ. *สัมภาษณ์*, 18 กรกฎาคม 2556.
- ปิยวรรณ อ้วนตรงตัน. (2556, พฤษภาคม 22). ขอคืนพื้นที่ม. ทักษิณ. *ประชาไท*, 2556. สืบค้นจาก <http://www.prachatai.com/journal/2013/05/4683>
- สถาบันสันติศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2540). *รายงานการวิจัย กรณีศึกษาการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐและกิจกรรมของรัฐในชุมชน*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์.
- Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Moore, C. (1986). *The mediation process: Practical strategies for resolving conflict*. Translate from V. Vatanasapt et al. *The mediation process: Practical strategies for resolving conflict*. Khon Kaen: Institute for Dispute Resolution, Khon Kaen University.
- Overton, W. F., & Newman, J. L. (1982). Cognitive development: A competence-activation/utilization approach. In T.M. Field et al. (Eds.). *Review of Human Development* (pp. 217–241). New York, NY: Wiley.

Translated Thai References

- Director, The College of Local Wisdom, Thaksin University. *Interview*, 18 July 2013.
- Institute for Dispute Resolution, Khon Kaen University. (1997). *The Case study of dispute prevention and resolution in public policy and activities in community*. Khon Kaen, Thailand: Siripan Print. [in Thai]
- Locals Sai Gling, Khuan Khanun, Phattalung Province. *Interview*, 19 July 2013.
- Locals Ta Chang, Khuan Khanun, Phattalung Province. *Interview*, 19 July 2013.
- Member of Thaksin University Council. *Interview*, 19 July 2013.
- Uantrongton, P. (2013, May 22). Revoking land use rights: Thaksin University. *Prachatai*. Retrieved from <http://www.prachatai.com/journal/2013/05/4683> [in Thai]